

ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ
ТРАНСПОРТУDETERMINANTS OF INTELLECTUAL CAPITAL DEVELOPMENT OF TRANSPORT
ENTERPRISES

Спіцина Ангеліна Євгенівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, Національний транспортний університет, м. Київ, Україна, angel7a@ukr.net, tel. +380679053181

<https://orcid.org/0000-0001-9730-6249>

Голова Інна Георгіївна, аспірант кафедри економіки, Національний транспортний університет, м. Київ, Україна, inna.golova@gmail.com, tel. +380677786658

<https://orcid.org/0000-0001-9717-7109>

Анотація. У статті з'ясовано значення інтелектуального капіталу для розвитку підприємства. Розглянуто підходи до визначення сутності інтелектуального капіталу як соціального явища та інтелектуального капіталу підприємства як економічної категорії. Визначено, що інтелектуальний капітал розглядається з позиції здібностей людини, її знань, можливостей, які трансформуються у матеріальні блага, що стають основою для прогресивного розвитку суспільства. Інтелектуальний капітал підприємства у науковій літературі вивчається як сукупність наукових кадрів (інтелектуальна еліта), заводських марок, товарних знаків, ліцензій, патентів, зокрема й активів підприємства. Також узагальнено наукові підходи з приводу тлумачення інтелектуального капіталу підприємства та виокремленні класифікаційні ознаки, які вирізняють три аспекти формування зазначеної категорії: ресурси, практичне впровадження, ефект. Визначено детермінанти, що впливають на складові інтелектуального капіталу підприємств транспорту та удосконалено класифікацію чинників формування системи управління інтелектуальним капіталом таких підприємств шляхом виділення чинників на макро-, мезо- та мікрорівнях економіки. Окреслено авторське бачення визначення сутності інтелектуального капіталу підприємства та подано його структуру.

Ключові слова: інтелектуальний капітал підприємства, ресурси, детермінанти, інтелектуальна діяльність, інтелектуальні продукти, комерціалізація, практичне впровадження.

Вступ. У сучасному суспільстві економічне зростання, розподіл сукупного капіталу, використання інтелектуального потенціалу, технологічних переваг підприємства у конкурентному середовищі прямо пропорційні людському капіталу, що є складником інтелектуального капіталу. У результаті таких тенденцій окреслюється перехід від парадигми управління людськими ресурсами до управління розвитком людського капіталу. Це визначає необхідність відображення інформації про людський капітал в основі інноваційного розвитку підприємства, що є однією з невіршених проблем у даному напрямі дослідження.

Транспорт України в умовах національної та загальносвітової фінансово-економічної кризи, військових дій, знаходиться у складному становищі: скорочення обсягів перевезень, прогресуюче старіння основних засобів, нестача коштів на оновлення передовсім рухомого складу та інші фактори

призводять до зниження його конкурентоспроможності та ефективності функціонування. В цій ситуації керівництву транспортного комплексу, на нашу думку, треба звернути особливу увагу на інтелектуальний капітал, який складається з людського та структурного. Саме шляхом розвитку інтелектуального капіталу, тобто, покращенням практичних навичок, творчих і розумових здібностей персоналу, системи управління, технічного і програмного забезпечення, організаційних форм та структур, корпоративної культури, зв'язків з крупними вантажовласниками може бути досягнуто підвищення якості рішень, що приймаються, на всіх рівнях управління і, відповідно, зростання конкурентоспроможності транспортного комплексу. Тому актуальним є дослідження сутності, структури і методик оцінки інтелектуального капіталу для застосування цієї категорії в практиці діяльності транспортної галузі України.

Нова парадигма функціонування підприємства в сучасних економічних умовах визначається, зокрема, такими векторами, як цифровізація у різних її проявах, соціальна відповідальність, екологія, сталий розвиток. Тому сьогодні вимагає від підприємств визначення не лише традиційних мультиплікаторів бізнесу, а й таких, що характеризують нематеріальні активи, які забезпечують зростання вартості підприємства. До нових важливих для власника та інвестора ресурсів підприємства сьогодні включаються інтелектуальні ресурси: компетентності персоналу, рівень знань, об'єкти інтелектуальної власності, новітні технології, репутаційний капітал та ін. За сучасних умов підприємства значно різняться за рівнем інтелектуального капіталу, який можливо краще оцінити за іміджевими ознаками, ніж за допомогою кількісних вимірювань. У зв'язку із зазначеним актуальним науковим завданням є уточнення концептуальних засад формування інтелектуального капіталу підприємства в середовищі інноваційної економіки та визначення наукового підґрунтя його структурування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти розвитку інтелектуального капіталу є предметом дослідження таких вчених, як: В. Базилевич, В. Геєць, Стюарт, О. Кендюхов, Н. Кельчевська, І. Черненко, Ю. Богоявленська, А. Суходольська, Д. Богиня, З. Варналій, Н. Гавкалова, В. Гриньова, О. Грیشнова, М. Долішний, А. Колот, в працях яких визначені сутність, структура інтелектуального капіталу, підходи до його оцінювання. Але незважаючи на наявність певної кількості публікацій, немає єдиної думки щодо термінології, структури інтелектуального капіталу і методики його оцінки для підприємств транспортного комплексу.

Метою статті є розкриття змісту інтелектуального капіталу підприємств та виявлення і систематизації чинників детермінатів, що впливають на формування інтелектуального капіталу підприємств транспортного комплексу

Виклад основного матеріалу. У наш час підприємства транспорту знаходяться в надзвичайно важких умовах, їх фінансово-економічний стан значно погіршився. Досліджуючи численні внутрішні причини кризової ситуації на підприємствах транспорту визначено, що найбільш серйозною загрозою для їх стійкого розвитку є неефективна інноваційно-інвестиційна діяльність, що в першу чергу, обумовлено недостатнім рівнем інтелектуального капіталу та низькою результативністю управління процесами його розвитку.

Зважаючи на те, що глибоке проникнення інтелектуального капіталу у виробництво змінює його характер, забезпечує зростання його ефективності, особливого значення набувають питання, пов'язані з дослідженням сутності інтелектуального капіталу підприємства.

Сьогодні інтелектуальний капітал є об'єктом дослідження в багатьох наукових працях, набуває все більшої актуальності в управлінні підприємством через суттєвий вплив на капіталізацію, існують також рекомендації із відображення окремих його складових у звітності. Звідси слідує, що підприємства, які виробляють послуги інтелектуального характеру, використовують високотехнологічне обладнання або забезпечують високий рівень цифровізації бізнес- процесів, володіють значними ресурсами інтелектуального капіталу. Як зазначила О.Собко, учення про роль інтелектуального капіталу зазнало еволюції, оскільки інтелектуальний капітал слід вважати однією із найбільш динамічних категорій в умовах стрімкої цифровізації, навчання протягом усього життя та впровадження штучного інтелекту у підприємницьку діяльність [8, с. 18]. Сьогодні інтелектуальний

капітал є економічною категорією, і у науковців немає єдиної думки стосовно його сутності, структури, формування та оцінювання.

Економічна сутність інтелектуального капіталу проявляється саме через вивчення його складових, що вимагає їх уточнення за певними параметрами. В. Базилевич розглядав інтелектуальний капітал через такі взаємопов'язані аспекти: 1) цінність, що визначається як актив, здатний приносити дохід; 2) система, що являє собою сукупність взаємопов'язаних елементів; 3) процес, який відображає наявність відтворювальних характеристик, пов'язаних із кругообігом; 4) результат, що означає пріоритет у процесі споживання [1, с. 57].

Можна погодитись із таким підходом, оскільки формування та/або використання багатьох складових інтелектуального капіталу в поточному періоді підвищить ефективність цих та інших категорій активів підприємства. О. Бутнік-Сіверський визначив класифікацію видів інтелектуального капіталу за такими ознаками: форма власності, корпоративна транзакція, резидентність, форма залучення, термін доступу, спосіб формування та можливість оцінювання вартості [2, с. 14]. Інтелектуальним капіталом в управлінському аспекті може виступати репутація, знання, компетентності, фінансові зв'язки, інформація, довіра клієнтів, організаційна культура, концепції та системи управління, бази даних та ін. Дослідивши тлумачення інтелектуального капіталу в економічному аспекті [4, 6] та врахувавши підходи авторів, можна визначити основні характеристики інтелектуального капіталу на підприємстві: вартісна оцінка, фактор отримання прибутку і збільшення ринкової вартості, нематеріальна форма, майновий і немайновий характер.

Найвагомішим фактором розвитку цього віку є інтелектуальний капітал, а найважливішим фактором розвитку інтелектуального капіталу є освіта, яка забезпечує набуття знань, навичок, професійних здібностей, культурних цінностей, розвиток інтелекту та вмінь, що створюють можливість швидкого реагування на зміну ринкових умов. Що вищий рівень освіти індивіда, то вищий рівень його інтелектуального капіталу, а отже, можливість отримання додаткових благ через перетворення даного капіталу в інтелектуальний бізнес.

Інтелектуальний капітал розглядається науковцями як система, складові якої є суперечливими, дискусійними, невичерпними, змінними у часі. На основі огляду літературних джерел узагальнено ті види складових інтелектуального капіталу, які найчастіше досліджуються у наукових працях: людський капітал (знання, вміння, досвід); структурний капітал; споживчий капітал; організаційний капітал; соціальний капітал; реляційний капітал (капітал відносин, взаємодії); технологічний капітал.

Проведене дослідження дозволило сформулювати структурну модель інтелектуального капіталу підприємства, представлену на рис. 1.

Найбільшого розвитку в економічних дослідженнях набула концепція людського капіталу, яка дозволяє визначити його об'єкти на рівні підприємства, а також шляхи їх використання і збільшення, встановлювати точки їх взаємозв'язків із соціальним капіталом, визначати межі колективної та індивідуальної власності на такі об'єкти та ін. Багато учених сходяться на думці, що людський капітал є найбільш цінним структурним елементом інтелектуального капіталу. Сьогоднішні вимоги до персоналу підприємства посилюються, доповнюючись такими видами компетентностей, як технологічні та комунікаційні навички, аналітичні здібності, гнучкість, творчість та ін. Зазначені компоненти інтелектуального капіталу можуть бути виміряні лише витратами на їх набуття й розвиток. Водночас людський капітал доцільно пов'язувати зі зростанням продуктивності праці, і тоді його вимірювання можливо забезпечити через показники доходу або інноваційного розвитку. При цьому варто зауважити, ефективне використання людського капіталу забезпечується шляхом встановлення та ефективної підтримки точок взаємодії персоналу всередині підприємства та поза його межами (з різними категоріями зацікавлених сторін - освітніми закладами, контрагентами, клієнтами). У сучасних умовах автоматизації процесів, використання штучного інтелекту беззаперечним залишається інтелектуальне забезпечення прийняття рішень людиною.

Рисунок 1 – Структурна модель інтелектуального капіталу підприємства

Джерело: розроблено за даними [1-6]

Figure 1 – Structural model of the enterprise's intellectual capital

Source: developed according to data [1-6]

Простір інтелектуального капіталу підприємства вибудовується через систему управління інтелектуальним капіталом, етапи та механізми, що забезпечує трансформацію та підвищення ступеня уречевлення (матеріалізації) елементів знаннєво-інформаційного капіталу. Основною умовою ефективного формування інтелектуального капіталу є належний рівень розвитку особливого середовищного простору, що відповідає в широкому розумінні соціальному капіталу підприємства.

У своїй унікальній комбінації для кожного підприємства утворюються функції інтелектуального капіталу, що створюють сприятливі умови для діяльності та подальшого розвитку підприємства, зменшують підприємницькі ризики, стимулюють фінансове зростання та підвищують стійку конкурентоспроможність та інноваційність підприємств.

“Інтелектуальний капітал підприємства” постає з визначення та огляду основних функцій інтелектуального капіталу підприємства (з урахуванням особливостей такого для розвитку підприємництва):

творча (забезпечує генерацію, удосконалення та оновлення, а також полягає у можливості примноження інших видів активів/ресурсів підприємства шляхом їх трансформації та подальшої капіталізації);

накопичувальна (підвищує “концентрацію” корисних та цінних елементів знаннєвого, реляційного, клієнтського, технологічного, соціального та людського капіталів організації);

системоутворююча (постає з системного підходу до розгляду та аналізу інтелектуального капіталу підприємства, виявлення системних ознак організації сукупності нематеріальних активів підприємства та синергічного ефекту в результаті взаємодії складових/елементів інтелектуального капіталу підприємства);

виробнича (забезпечує виробничий процес, а також його оновлення через впровадження нових технологій, випуск інноваційних товарів, продуктів, диверсифікації надання послуг);

стимулююча (мотивує до отримання різних видів благ та цінностей); соціальна (генерує та поширює соціально значимі цінності, упорядковує та підтримує ієрархію таких, а також створює блага); інформаційна (забезпечує накопичення, систематизацію, поширення та примноження знань - інформаційного капіталу підприємства);

пізнавальна (полягає у забезпеченні інформацією щодо стану зовнішнього середовища, запитів клієнтів та споживачів, інвесторів та інших зацікавлених сторін);

інтеграційна (об'єднує усі інші активи та ресурси підприємства у досягненні мети, місії підприємства, зокрема забезпечує цілісність одночасно сприяючи поширенню нових, наукових інноваційних знань та освітніх компетенцій у виробництво та бізнес);

регулююча (обумовлює ступінь динамізму виробничих та соціальних процесів на підприємстві в умовах інноваційного та екоінноваційного розвитку підприємства; розмір інтелектуального капіталу визначає масштаби діяльності організації);

екосвітоглядна та освітня (залежить від стану розвитку зеленого інтелектуального капіталу, практики поширення знань, екоінформації, ступеня розвитку соціального капіталу підприємства);

комунікативна (забезпечує внутрішню- та зовнішню середовищну взаємодію за сучасних можливостей наявних засобів комунікації); виховна, аксіологічна (полягає у формуванні актуалізованої особистості, утвердженні норм і правил поведінки суб'єктів, нівелюванні соціального цинізму); адаптивна (обумовлює систему дій та процесів з проблеми пристосування до турбулентних умов ведення бізнесу, гарантування організаційної та економічної стійкості);

оперативна (як складова менеджменту визначається за рівнем хроновідповідності та адекватності укладення певних організаційних рішень/дій, а також можливістю виступати креатором розвитку організаційного потенціалу в умовах різновекторності спрямування інтегративних процесів на підприємства);

економічна (формує економічно значущі переваги; забезпечує процес куплі-продажу прав та об'єктів інтелектуальної власності; інтелектуальний капітал підприємства є "барометром" прихильності клієнтів, довіри зацікавлених сторін та фінансової стійкості, тощо);

прогностична (обумовлює майбутні можливості підприємства); ціннісно-культурологічна (вибудовує ієрархію цінностей та відіграє провідну роль у формуванні корпоративної культури підприємства);

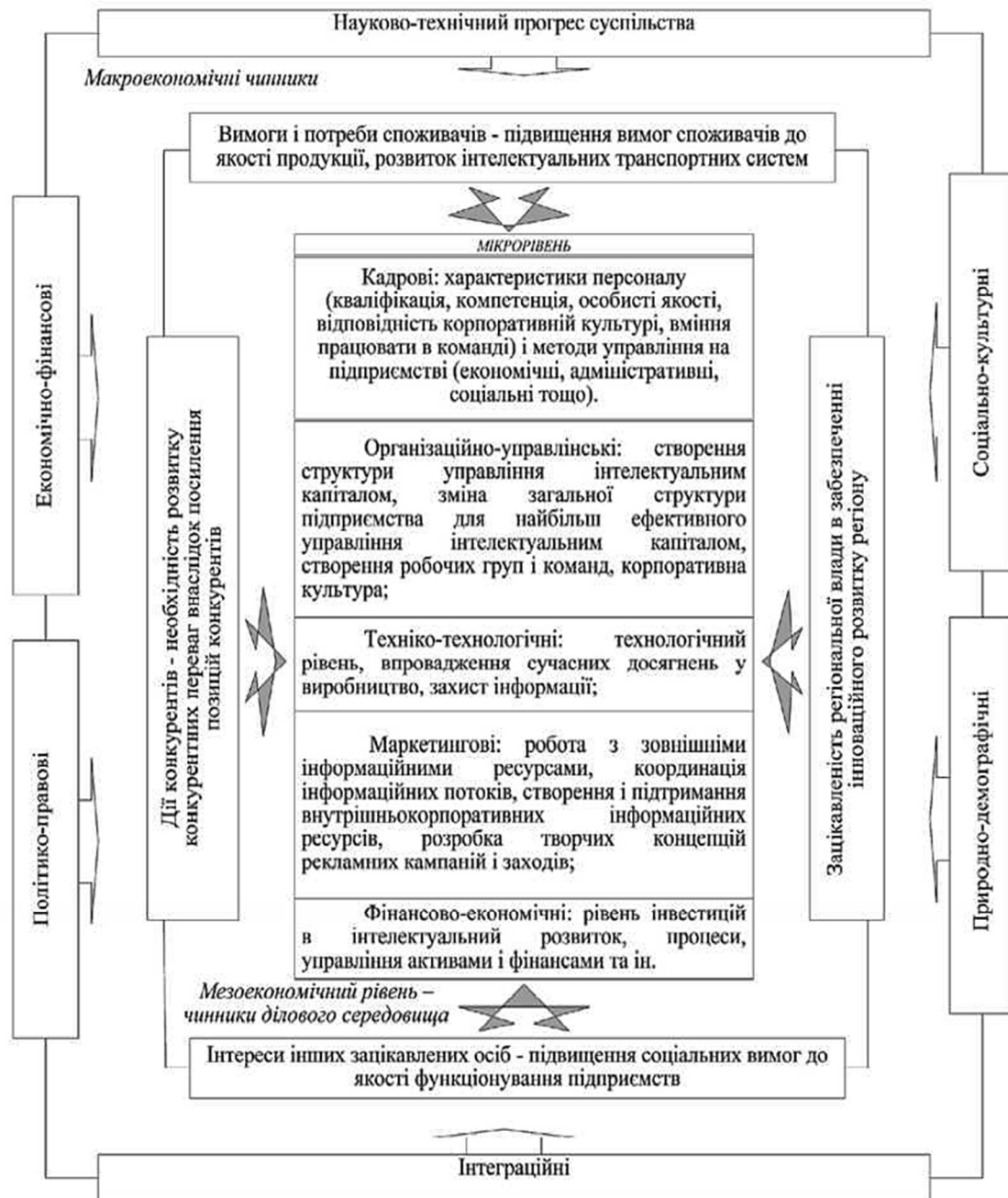
консолідуюча (згуртовує соціогрупи, солідаризує, а також забезпечує інтеграцію та мобілізацію людських ресурсів підприємства);

організуюча (встановлення певного порядку та забезпечення фундаменту інновацій у наслідок внутрішньо- організаційної взаємоузгодженості);

розвиваюча та науково-дослідна (інтелектуальний капітал підприємства - драйвер інноваційного розвитку та прогресу).

Зазначені функції інтелектуального капіталу підприємства пов'язані з його ключовими сутнісними ознаками: нематеріально-інтелектуальною природою (відповідає творчій, ціннісно - культурологічній, пізнавальній, прогностичній, розвиваючій, інформаційній, комунікативній функції), як фактору виробництва (виробнича, стимулююча, інтеграційна, регулююча та організаційна функції), соціально-економічною значимістю (адаптивна, економічна, накопичувальна, консолідуюча та оперативна функції).

Інтелектуальний капітал підприємств транспортного комплексу формується і використовується під впливом множини чинників, які визначають специфіку його стану, розвитку та відтворення, і мають різний рівень впливу в залежності від внутрішньої структури та особливостей його застосування. Враховуючи специфіку підприємств транспорту чинники впливу на їх інтелектуальний капітал розкрито на макро, мезо і мікрорівні (рис. 2).

Рисунок 2 – Детермінанти розвитку інтелектуального капіталу підприємств транспортного комплексу [5-7].

Figure 2 – Determinants of the development of intellectual capital of enterprises of the transport complex [5-7]

Так, на макрорівні істотний вплив на інтелектуальний капітал підприємств транспорту здійснюють такі чинники:

1. Науково-технічний прогрес суспільства, який визначається: збільшенням кількості результатів інтелектуальної діяльності; появою нових, раніше не існуючих наукових розробок в різних галузях знань; "стрибком" науково-технічного прогресу, що дає моментальний комерційний ефект; формуванням і швидким розвитком віртуального простору шляхом об'єднання комп'ютерних мереж,

створенням інтернет-простору, що забезпечує нові можливості в сфері отримання, обміну і виробництва нових знань; можливістю проведення науково-дослідницької діяльності невеликими групами спеціалістів з отриманням значних результатів для науки та економіки.

2. Економічно-фінансові: підвищення витрачання фінансових ресурсів на створення і отримання об'єктів інтелектуальної власності; зростання вартості нематеріальних активів порівняно з матеріальною складовою у виробництві товарів і послуг; формування нового ресурсу в господарській діяльності - інтелектуального капіталу і створення у зв'язку з цим нового швидко зростаючого сектора економіки - інформаційного; поява нової стратегії конкурентної боротьби, заснованої на змаганні "інтелектуальних капіталів підприємств"; поява глобальних інформаційних мереж викликало зміна характеру економічних відносин між господарюючими суб'єктами, розвиток нових структурних елементів в економіці; розвиток ринку об'єктів інтелектуальної власності, а також законодавства щодо захисту цих об'єктів; диференціація індивідуальних потреб, перехід на нові способи господарювання, які дозволяють задовольнити запити кожного конкретного клієнта.

3. Соціально-культурні чинники, що включають: підвищення рівня і якості життя населення; підвищення рівня освіти суспільства, впливає на формування інтелектуального потенціалу людства; збільшення динаміки і швидкості змін, що відбуваються в економічному середовищі, що призвело до перебудови світогляду суспільства, формування нових цінностей та здібностей; посилення влади інтелектуальної еліти, що володіє значним обсягом інформації і знань; зростання ролі засобів масової інформації в управлінні свідомістю і поведінкою населення; підвищення значущості інтелектуальних потреб суспільства і можливості їх задоволення; незатребуваність на ринку праці індивідів, не здатних отримувати нові знання і набувати нові навички та вміння, опановувати нові продукти.

4. Політико-правові, до складу яких входять: вдосконалення державної політики у сфері розвитку інтелектуального капіталу - вибір пріоритетних напрямків розвитку науки і техніки, удосконалення національного законодавства у сфері захисту прав інтелектуальної власності; сприяння у розвитку інтелектуальної інфраструктури; вдосконалення державної політики у сфері соціального та людського розвитку.

5. Природно-демографічні: чисельність, структура населення та характеристика процесів його приросту; екологічна обстановка.

6. Інтеграційні: розвиток міжнародного співробітництва; формування міжнародних транспортно-логістичних систем товаро і пасажироруху.

На мезорівні найважливішими чинниками, що впливають на розвиток інтелектуального капіталу підприємств транспорту є такі:

1. Вимоги і потреби споживачів — підвищення вимог споживачів до якості продукції, розвиток інтелектуальних транспортних систем;
2. Дії конкурентів — необхідність розвитку конкурентних переваг внаслідок посилення позицій конкурентів;
3. Зацікавленість регіональної влади в забезпеченні інноваційного розвитку регіону;
4. Інтереси інших зацікавлених осіб - підвищення соціальних вимог до якості функціонування підприємств.

На рівні підприємств транспорту детермінантами розвитку інтелектуального капіталу є:

1. Кадрові: характеристики персоналу (кваліфікація, компетенція, особисті якості, відповідність корпоративній культурі, вміння працювати в команді) і методи управління на підприємстві (економічні, адміністративні, соціальні тощо).
2. Організаційно-управлінські: створення структури управління інтелектуальним капіталом, зміна загальної структури підприємства для найбільш ефективного управління інтелектуальним капіталом, створення робочих груп і команд, корпоративна культура.
3. Техніко-технологічні: технологічний рівень, впровадження сучасних досягнень у виробництво, захист інформації.
4. Маркетингові: робота з зовнішніми інформаційними ресурсами, координація інформаційних потоків, створення і підтримання внутрішньокорпоративних інформаційних ресурсів, розробка

творчих концепцій рекламних кампаній і заходів

5. Фінансово-економічні: рівень інвестицій в інтелектуальний розвиток, процеси, управління активами і фінансами та ін.

Для України сьогодні, вкрай важливо не зупинятися, а рухатися вперед, розширювати горизонти та можливості інтелектуального майбутнього, досягати нових суттєвих і впевнених успіхів. Та для цього економічно зацікавленим особам і відповідним органам влади, необхідно:

- забезпечити цивілізований ринок інтелектуальної власності, що дасть змогу розвивати прозорий інтелектуальний бізнес;

- необхідно значно посилити контроль за порушення прав інтелектуальної власності задля стимулювання таким чином суб'єктів господарювання до більш активного використання переваг у цій сфері і створення та комерціалізації об'єктів інтелектуальної творчої діяльності;

-слід проводити активну інформаційно-роз'яснювальну кампанію, спрямовану на популяризацію придбання, створення і комерціалізацію суб'єктами господарювання об'єктів інтелектуальної власності. Адже результати багатьох експертних опитувань засвідчують низький рівень обізнаності пред представників бізнесу щодо доцільності (зокрема, в аспектах капіталізації та оптимізації податкових платежів підприємств - прямих економічних зисків), переваг їх використання, а також механізмів створення, комерціалізації, проходження державної охорони і захисту [7].

Висновки. Отже, вирішення питання розвитку інтелектуального капіталу та інтелектуального бізнесу для сучасної української економіки, яка знаходиться в суспільному пошуку відповідей на політичні, фінансові, військові, соціальні, ресурсні та моральні питання, є важливим та актуальним пріоритетом для нашої держави. Україні, втративши за останні роки частину ринків, територій, стратегічних ресурсів і значних витрат на проведення військових операцій з низьким власним інтелектуально-технічним та ресурсним потенціалом у стратегії і тактиці ведення війни, надзвичайно важливим є усвідомлення значення підтримки працюючого інтелектуального капіталу та інтелектуального бізнесу, а також невикористаних можливо стей щодо їх реалізації та розвитку в інтересах зміцнення та стабілізації власної економіки.

Таким чином, досліджено підходи щодо визначення сутності інтелектуального капіталу підприємства і зроблено висновок про поширення комплексного підходу, який розкриває інтелектуальний капітал як систему капіталізованих інтелектуальних знань, творче використання яких забезпечує виробництво нових інтелектуальних благ та отримання відповідних доходів. На основі системного розгляду детермінант, що впливають на складові інтелектуального капіталу підприємств транспорту удосконалено класифікацію чинників формування системи управління інтелектуальним капіталом таких підприємств шляхом виділення факторів на макро-, мезо- і мікрорівнях економіки.

Перелік посилань

1. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність: підручник / В. Д. Базилевич.- 2 вид. К.: Знання, 2008. 431 с.
2. Бутнік-Сіверський О.Б., Красовська А.Г. Теоретичні засади інтелектуальної інноваційної діяльності на підприємстві. Економіка України. 2004. № 12.С. 31-37.
3. Геєць В. Економіка знань та перспективи її розвитку для України / В. Геєць // НАН України. Інт екон. прогноз. К., 2005. 426 с.
4. Дикань В. Л. Стратегічні пріоритети розвитку економіки України в умовах зміни центрів економічної та політичної влади. *Вісник економіки транспорту і промисловості*: збірник науково-практичних статей. 2013. Вип. №41. С. 11-16.
5. Кендюхов О.В. Інтелектуальний капітал підприємства: методологія формування механізму управління: монографія / О.В. Кендюхов / НАН України Інститут економіки промисловості; ДонУЕП. Донецьк: ДонУЕП, 2006. 307 с.
6. Левченко Ю.Г. Інтелектуальний капітал та його роль у господарській діяльності підприємства / Ю.Г. Левченко // *Бізнес та інтелектуальний капітал*.– 2014.– № 1.– С. 92-97.
7. Польова В.В. Теоретичні основи дослідження інтелектуального бізнесу. *Вісник економіки*

транспорту і промисловості. 2017. № 58. С. 179-189.

8. Собко О.М. Інтелектуальний капітал підприємства: концептуалізація – функціонування – розвиток. Тернопіль: Крок, 2014. 360 с.

DETERMINANTS OF INTELLECTUAL CAPITAL DEVELOPMENT OF TRANSPORT ENTERPRISES

Spitsyna Anhelina Ye., Ph.D., Associate Professor of the Department of Economics National Transport University, Kyiv, Ukraine, angel7a@ukr.net, tel. +380679053181, Ukraine, 01010, Kyiv, street M. Omelyanovich-Pavlenko, 1, <https://orcid.org/0000-0001-9730-6249>

Golova Inna G. graduate student of the Department of economics, National Transport University, Kyiv, Ukraine, inna.golova@gmail.com, tel. +380677786658, Ukraine, 01010, Kyiv, street M. Omelyanovich-Pavlenko, 1 <https://orcid.org/0000-0001-9717-7109>

Abstract. The article clarifies the importance of intellectual capital for the development of the enterprise. Approaches to defining the essence of intellectual capital as a social phenomenon and the intellectual capital of an enterprise as an economic category are considered. It was determined that intellectual capital is considered from the standpoint of human abilities, knowledge, and opportunities that are transformed into material goods that become the basis for the progressive development of society. The intellectual capital of the enterprise is studied in the scientific literature as a collection of scientific personnel (intellectual elite), brands, trademarks, licenses, patents, and in particular, the assets of the enterprise. Scientific approaches to the interpretation of the enterprise's intellectual capital are also summarized and classification features are distinguished, which distinguish three aspects of the formation of the specified category: resources, practical implementation, effect. Determinants affecting the components of intellectual capital of transport enterprises have been determined and the classification of factors for the formation of the intellectual capital management system of such enterprises has been improved by identifying factors at the macro-, meso- and micro-levels of the economy. The author's vision of defining the essence of the enterprise's intellectual capital is outlined and its structure is presented.

Keywords: intellectual capital of the enterprise, resources, determinants, intellectual activity, intellectual products, commercialization, practical implementation.

References

1. Bazilevich V. D. *Intelektualna vlasnist: pidruchnik* / V. D. Bazilevich.- 2 vid. K.: Znannya, 2008. 431 с.
2. Butnik-Siverskiy O.B., Krasovska A.G. *Teoretichni zasady Intelektualnoyi Innovatsiynoyi diyalnosti na pldpriemstvi*. Ekonomika Ukraini. 2004. # 12.S. 31-37.
3. GeEts V. *Ekonomika znan ta perspektivi yiyi rozvitku dlya Ukraini* / V. GeEts // NAN Ukraini. *Int ekon. prognozuv. K.*, 2005. 426 s.
4. Dikan V. L. *Strategichni prioriteti rozvitku ekonomiki Ukraini v umovah zmini tsentru ekonomichnoyi ta politichnoyi vladi*. *Visnik ekonomiki transportu i promislovosti: zbirnik naukovopraktichnih statey*. 2013. Vip. #41. S. 11-16.
5. Kendyuhov O.V. *Intelektualniy kapital pldpriemstva: metodologiya formuvannya mehanizmu upravlinnya: monografiya* / O.V. Kendyuhov / NAN Ukraini Institut ekonomiki promislovosti; DonUEP. Donetsk: DonUEP, 2006. 307 s.
6. Levchenko Yu.G. *Intelektualniy kapital ta yogo rol u gospodarskiy diyalnosti pldpriemstva* / Yu.G. Levchenko // *Biznes ta Intelektualniy kapital*. – 2014. – # 1. – S. 92-97.
7. Polova V.V. *Teoretichni osnovi doslidzhennya Intelektualnogo biznesu*. *Visnik ekonomiki transportu i promislovosti*. 2017. # 58. S. 179-189.
8. Sobko O.M. *Intelektualniy kapital pldpriemstva: kontseptualizatsiya – funktsionuvannya – rozvitok*. Ternopil: Krok, 2014. 360 s.

Дата надходження до редакції 05.11.2023.